

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

27ste JAARGANG, NUMMER 1, JANUARI 1991

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:

Schouw 48-11

8232 BD Lelystad

Postgiro 30 76 95

Boekbespreking

HET LEVENVERHAAL VAN EEN JOURNALIST IN DE CHINESE VOLKSREPUBLIC

In de loop van het vorige jaar verscheen in de Verenigde Staten de autobiografie van de daar als balling verblijvende Chinese journalist *Liu Binyan*. In november j.l. zag een Nederlandse vertaling het licht ¹⁾. Die Nederlandse vertaling is voorzien van een 'nawoord' waarin de auteur een (dissidente) „kommunist” wordt genoemd. In enkele dagbladen die aandacht aan zijn boek hebben besteedt wordt hij ook als zodanig aangediend. De reden daarvan ligt voor de hand: Liu Binyan beschouwt zichzelf zo en de partij waarbij hij zich op jeugdige leeftijd aansloot diende zich (en dient zich nog altijd) aan als de „Chinese Kommunistische Partij”. Wij zien het anders.

Wij hebben nooit iets anders beweerd, dan dat die partij de macht uitoefent in een staatskapitalistische samenleving en zich ten onrechte „kommunistisch” noemt. Wat Liu Binyan betreft: hij is – omdat hij kritiek uitte die de Chinese machthebbers onwelgevalig was – tot tweemaal toe uit die partij gezet op grond van beschuldigingen die kant noch wal raken. We moesten bij lezing van de desbetreffende bladzijden af en toe sterk denken aan Orwell's broemde boek „1984” ²⁾. Maar niets in zijn levensverhaal is voor ons aanleiding Liu Binyan tot kommunist te bestempelen. Hij is het evenmin als de partijtop, de partijbureaucratie of de korrumpie partijbonzen waartegen hij te velde trok. Hij was gelijk zovelen en hij is grotendeels nog steeds het slachtoffer van een misverstand.

Liu Binyan is een groot deel van zijn leven journalist geweest. Aanvankelijk maakte hij deel uit van de redactie van het *Nieuwsblad voor China's Jeugd*, op latere leeftijd werkte hij voor het *Volksdagblad*. Hij gebruikte zijn pen om schreeuwend onrecht te bestrijden en grof schandaal aan de kaak te stellen. Hij gaf daarbij blijk van een sterk gevoel voor rechtvaardigheid, van grote waarheidsliefde, van een uitgesproken humanitaire levenshouding, van vasthoudendheid en uitzonderlijke moed. Uit zijn levensverhaal blijkt

1) Liu Binuan „Een kwestie van karakter”, Amsterdam 1990, 328 blz. fl. 39,50.

2) Orwell beschrijft een samenleving waarin de betekenis van bepaalde begrippen in hun tegendeel is veranderd: kwaad heet er goed en goed heet kwaad, enz.

tevens (hij geeft het trouwens onomwonden toe) dat hij niet gespeend was van een flinke dosis naïviteit.

Het soort journalistiek dat Liu Binyan in het China van Mao en vervolgens in dat van Deng Xiaoping beoefende was een mengeling van journalistiek en literatuur, een mengsel van kritische reportage en fictie die noodzakelijk was omdat ál te konkrete beschrijvingen en ál te openlijke aanvallen op bepaalde personen hem terstond in ongenade zouden hebben doen vallen. Desondanks was het duidelijk genoeg wat Liu Binyan probeerde te zeggen en wat hij precies aan de kaak stelde. Zijn artikelen werden verslonden en maakten hem tot de bekendste en meestgelezen journalist van China. Hij vermeldt het met trots (gepaste trots vanwege de resultaten die hij er soms mee bereikte) en niet zonder enige zelfingenomenheid.

Maar wat het wezenlijke karakter van deze schrijverij aangaat, onderscheidde zij zich in niets van de journalistiek, die ook in landen met klassiek kapitalisme door een zeer groot aantal journalisten wordt bedreven. Daarmee is niets ten nadele ervan gezegd. Wij willen er alleen maar mee onderstrepen hoe men haar w é l en hoe men haar bepaald n i e t moet verstaan.

De Nederlandse titel van het boek luidt anders dan de Engelse. Oorspronkelijk heette het „*A Higher Kind of Loyalty*” („Een hoger soort van trouw”) ³⁾. Die titel beantwoordt veel meer aan de bedoelingen van de auteur, aan datgene wat hij te zeggen had, aan datgene wat de rode draad van zijn verhaal vormt. In de loop daarvan (op blz. 219 en volgende) komt hij uitvoerig over diverse soorten van trouw te spreken; die waarbij „de nadruk ligt op volgzzaamheid, bescheidenheid, onderdanigheid en ontzag” of die waarbij „het opvolgen van bevelen, zelfs van onjuiste bevelen, het hoogste goed” is. Maar daarnaast is er ook de hogere soort trouw die Liu Binyan zijn leven lang betoond heeft, de trouw namelijk aan de revolutionaire beginselen en opvattingen waarvoor hij als heel jonge man gekozen heeft en die volgens hem door de partij verraden zijn. Het is dit soort van trouw waarover een van zijn bekendste artikelen handelde.

Liu Binyan is een intellectueel en hij maakt daar geen geheim van. Hij is een Chinese intellectueel, niet van de generatie waartoe intellectuelen als Mao behoorde of waartoe Deng Xiaoping behoort, maar w é l van een generatie die er nog getuige van was, dat feodale produktieverhoudingen en koloniale toestanden de ontwikkeling van hun land stagneerden. Diezelfde generatie zag ook, dat het Kwomintang-regiem niet in staat was de problemen van China op te lossen. Gelijk zovele Chinese intellectuelen van zijn leeftijd, werd Liu Binyan dientengevolge revolutionair en patriot. De omstandigheden waaronder hij opgroeide en de klasse waartoe hij behoorde bepaalden zowel het soort omwenteling dat hem voor ogen stond als zijn kijk op de samenleving en zijn maatschappelijk oordeel.

Liu Binyans kijk op de samenleving die in China ontstond na de val van de Kwomintang-regering is scherp. Maar het is de scherpe blijk van een intellectueel. Er ontgaat hem – zijn boek getuigt ervan – geen enkele misstand en geen van haar kwalen. Voor de maatschappelijke o o r z a k e n daarvan heeft hij nauwelijks oog. Bij zijn strijd tegen het onrecht dat hij signaleert, bij zijn kritiek op datgene wat hij niet als een gevolg van de sociale verhoudingen maar als het resultaat van een „fout” beleid beschouwt, toont hij zich de hervormer, die hij van jongsaf aan is geweest en is gebleven. Die hervormer Liu Binyan is een p o l i t i e k hervormer. Hij ijvert voor democratie naar westers model, voor vrijheid van meningsuiting en andere politieke vrijheden, voor handhaving van de mensenrechten, enzovoorts. En ook waar hij aan het slot van zijn relaas over het jongste studentenprotest op het Plein van de Hemelse Vrede en over de bittere ervaringen van de 4e juni 1989 komt te spreken, toont hij

3) Liu Binyan schreef in het Chinees. Zijn vrouw Zhu Hong vertaalde het werk in het Engels.

zich nog steeds een hervormer van dat type. De schrijver van het nawoord bij de Nederlandse uitgave zegt: „Het was niet de bedoeling van Liu Binyan . . . om de geloofwaardigheid van het kommunistisch bestel te ondergraven. De boodschap Van Liu Binyan was, dat men de corruptie moest opruimen om het kommunisme te redden.” Dat is volkomen juist, met dien verstande dat het bestel in kwestie volstrekt niet kommunistisch was of is.

Het is allerminst toevallig, dat Liu Binyan niet slechts de studentendemonstraties van vorig jaar, maar ook telkens die van voorafgaande jaren vermeldt. Over *a k t i e s* van arbeiders, die er in China's jongste verleden eveneens geweest zijn, leest men, enkele uitzonderingen daargelaten (die op blz. 84 bijvoorbeeld) nauwelijks of in het geheel niet. Weliswaar beschrijft hij (op blz. 74 en 75) hoe arbeiders die hem komen opzoeken hun situatie schetsen maar konklusies omtrent het wezenlijk karakter van de maatschappij trekt hij daaruit niet. Als hij het over de armoede heeft, gebeurt dat in algemene, dat wil zeggen vage, termen zonder dat het karakter van de armoede nader wordt gedefinieerd. Dat komt ongetwijfeld hierdoor, dat Liu Binyan slechts één soort armoede en onderdrukking heeft leren kennen: die van de onteigende boeren op het Chinese platteland, waarheen hij vanwege zijn kritische houding in 1958 werd verbannen en tussen wie hij, gedwongen, dertien jaar heeft geleefd. Van het totaal andere karakter van de *proletarische* armoede, dat wil zeggen van het specifieke karakter van de loonarbeid, heeft hij geen weet, noch van de sociale betekenis van het daaruit voortspuitende verzet.

Al hetgeen wij tot dusver over de autobiografie van Liu Binyan hebben opgemerkt, beschouwen wij niet als de zwakte ervan, maar als het *typerende*. Het is precies het verhaal, dat men van een man als hij verwachten mocht; een integer en sympathiek man, die echter een kind is van het milieu en van de tijd waarin hij werd geboren. Dat was de bewogen en stormachtige tijd, waarin de dagen van de tot dan toe heersende produktiewijze waren geteld en een nieuwe produktiewijze zich aandiende. Gelijk zo dikwijls in de geschiedenis wekte dat illusies en werd het karakter van de komende produktiewijze grondig misverstaan.

Dat misverstand vormt voortdurend de achtergrond van het verhaal. Maar op de voorgrond staat de scherpe kijk van Liu Binyan borg voor vele uitermate belangwekkende details. Aan die details en aan zijn schildering van zo'n zestig jaar Chinese geschiedenis ontleent het boek zijn betekenis. Soms, en vooral dat is interessant, is de kijk van Liu Binyan op bepaalde bijzonderheden of personen lijnrecht in strijd met zijn kijk op de Chinese samenleving in haar geheel. Hij ziet bijvoorbeeld (blz. 302) dat er in China een *heersende klasse* is.

Anders dan tal van westerse kommentatoren een tijdlang gedaan hebben beschouwt Liu Binyan niet Deng Xiaoping als de grote hervormer en wel om dezelfde reden waarom die westerse waarnemers in de zomer van het vorige jaar van mening zijn veranderd: Deng is slechts voor economische veranderingen, maar beslist niet voor politieke. Wie voor beide soorten van hervormingen ijverde was de daarom van zijn functie ontheven Hu Yaobang en hij wordt door Lin Binyan — uitvoerig in een apart hoofdstuk — als de belangrijkste figuur uit het recente verleden geschetst.

Interessant is zijn kijk op de zogenaamde Kulturele Revolutie, die hij duidelijk niet als een revolutie opvat, maar als een machtsstrijd tussen de aanhangers van Mao en diens progressieve tegenstanders. Merkwaardig mag het heten dat hij van het voortbestaan van klassen en klassenonderdrukking gewaagt (blz. 155), maar niettemin zijn naief geloof in hervormingen binnen het kader van de gegeven maatschappij behoudt. Maar ook dat vloeit natuurlijk voort uit heel zijn maatschappijbeschuwing. Verder dan de grenzen van de bestaande maatschappij kijkt hij niet en *kán* hij ook niet kijken.

Uit dit alles mag de lezer niettemin konkluderen, dat wij het boek van Liu Binyan, om al het daarin aanwezige feitenmateriaal en het soms originele commentaar daarop, een heel belangrijk geschrift vinden. Jammer genoeg wordt de Nederlandse vertaling ontsierd door een opvallend groot aantal taal- en zetfouten.

C.B.

— 0 —

STAKING BIJ DE OOSTDUITSE SPOORWEGEN EEN „ERNSTIG TE NEMEN SIGNAAL”

Van zondag 25 op maandag 26 november j.l. begon op twee Oostberlijnse stations een staking van het personeel van de nog immer bestaande Oostduitse *R e i c h s b a h n*. Binnen vierentwintig uur breidde de staking zich uit over praktisch het gehele grondgebied van de voormalige DDR. Rond 260.000 machinisten, conducteurs, stationsbeambten en verdere werknemers legden het treinverkeer, zowel dat van personen als dat van goederen, volledig lam. Aanvankelijk was slechts het lokale verkeer over korte afstand van de aktie uitgezonderd. Maar in minder dan geen tijd kwam ook dat tot stilstand en reden er uitsluitend nog die treinen, die voedselpakketten naar Rusland vervoerden.

Bij Manfred Stolpe, de minister-president van het Oostduitse Brandenburg, wekte de staking grote bezorgdheid. Hij zag haar als een „signaal, dat ernstig moest worden genomen”, als een eventuele „voorbode van verdere konflikten” en hij hield een pleidooi voor een „gezamenlijke stap van de politiek, de ondernemers en de vakbeweging, die duidelijk zou maken op welke verbeteringen de arbeidende bevolking in de voormalige DDR zou kunnen rekenen en waar de grenzen voor die verbeteringen lagen”. Zijn bezorgdheid werd gedeeld door Detlev Rohwedder, de voorzitter van de organisatie die het beheer voert over alle vroegere zogenaamde „volkseigendommen” in de verdwenen Oostduitse staat. Ook hij vreesde dat deze spoorwegstaking het begin zou kunnen zijn van grote sociale onrust. Het was een vrees, die niet slechts in het oosten van Duitsland heerste, maar ook in het westen en in het bijzonder in Bonn. Vooral daarom en bepaald niet alleen omdat het railvervoer naar Berlijn in het geding was, werd door het Westduitse ministerie van defensie (mede op aandrang van de *Bundespost*) overwogen om de *Bundeswehr* in te zetten voor het vervoer van de tegen de kerstdagen te verwachten pakjesstroom (Bericht in de *Frankfurter Allgemeine Zeitung* van 28 november j.l.). Daartoe is het niet gekomen, doordat — zoals we aanstonds zullen zien — na luttele dagen een kompromis een einde aan de aktie maakte.

De staking was niet „wild”. Zij werd van het begin af aan gesteund door de *Gewerkschaft der Eisenbahner Deutschlands* (GdED), de Westduitse bond van spoorwegpersoneel, die aangesloten is bij de Westduitse vakcentrale. In die Westduitse bond namelijk is de Oostduitse spoorwegvakbond opgegaan op het moment van „Wiedervereinigung”, dat in tegenstelling tot de Reichsbahn. Die bleef (voorlopig) een zelfstandige onderneming, omdat de Bundesbahn zich er wel voor wachte een bedrijf over te nemen, dat om tal van redenen allesbehalve gezond kon worden genoemd. Het gevolg was natuurlijk een zeer gekomplieerde situatie.

De hoofdirekteur van de Reichsbahn is Hans Klemm, een voormalig lid van de SED en van de voormalige bolsjewistische vakbeweging FDGB (*Freie Deutsche Gewerkschafts Bund*). Hij reageerde verontwaardigd op de aktie van de spoor mannen en nam het vliegtuig

naar Bonn voor een gesprek met de Westduitse minister van Verkeer dr. Friedrich Zimmermann, die — al zijn de Reichsbahn en de Bundesbahn dan wel niet gefuseerd — sinds de „Wiedervereinigung” niettemin Klemms direkte chef is.

Natuurlijk noemde de heer minister de staking „door niets te rechtvaardigen”. Daarop werd de staking ook door Hans Klemm veroordeeld. (Bericht uit het Oostduitse dagblad *Neues Deutschland* van 27 november j.l.). Klemm was het kennelijk nog niet verleerd naar Oostduitse trant de taal van zijn meerderen te spreken. Hij was wel bereid verder te onderhandelen, maar de eisen van de GdED noemde hij „onvervulbaar”. Overigens waren het natuurlijk niet zozeer de eisen van deze vakbond, dan wel de eisen van het personeel, dat zich op zondag 25 november in zo grote meerderheid voor staking had uitgesproken, dat de totaal verraste vakbond wel in actie moest komen.

Drie eisen waren het die er werden gesteld. In de eerste plaats verlangde men een garantie, dat er bij de te verwachten inkrimping van personeel geen gedwongen ontslagen zouden vallen. In de tweede plaats vroeg men een loonsverhoging om het aanzienlijke verschil in beloning tussen Oostduitse en Westduitse spoorwegpersoneel te verkleinen. Gevraagd werd — omdat men wel begreep dat een volledig gelijktrekken niet terstond mogelijk zou zijn — een dusdanige verhoging, dat de Oostduitse spoorman 60 pct. van datgene zou verdienen wat zijn kollega in Westduitsland ontving. En tenslotte wilde men maatregelen om de werkomstandigheden en in het bijzonder de veiligheid te verbeteren.

De staking bij de Reichsbahn was het eerste grote arbeidsconflict in het nu verenigde Duitsland. Men behoeft alleen maar op de zojuist vermelde eisen te letten om te beseffen, dat het hier ging om dingen, die niet enkel bij de Reichsbahn, maar bij praktisch alle Oostduitse bedrijven spelen. Vandaar de bezorgdheid over wat er eventueel aan conflicten nog zou volgen en vandaar ook de luide kreten van afkeuring van Westduitse autoriteiten en van de Westduitse pers. De *Süddeutsche Zeitung* (van 28 november) bevatte een uitgebreid commentaar waarin de staking „schandelijk” werd genoemd. „Afgunst op Westduitse kollega’s is geen reden om te gaan staken”, zo heette het daar in de bekende bevoordingen die de brave, van zorgen vrije burgerman pleegt te hanteren, wanneer hij het over achtergestelde proletariërs heeft.

Vanzelfsprekend werd onder arbeiders in Westduitsland anders geoordeeld. De vakbond van ptt-personeel — hoezeer ook als bond een instituut van de burgerlijke samenleving — liet scherpe kritiek horen op het plan om soldaten van de Bundeswehr voor ptt-diensten in te zetten. Als dat plan tot uitvoering kwam dan zou het, aldus de voorzitter van de *Deutsche Postgewerkschaft* Kurt van Haaren, „verzet van de hele vakbeweging uitlokken.” (Bericht in de *Frankfurter Rundschau* van 28 november). Dat Van Haaren zo sprak vormt een duidelijke indicatie van de stemming bij zijn achterban. Wat de stemming bij de achterban van de GdED betreft, die kan worden afgeleid uit de verzekering van GdED-voorzitter Rudi Schäfer, dat het zijn bond „t o t d u s v e r (spatiëring van ons - D&G) was gelukt om het Westduitse spoorwegpersoneel van solidariteitsstakingen af te houden” (Aldus een bericht in de *Süddeutsche Zeitung* van 28 november).

In het algemeen toonde het reizend publiek — en vooral dan het reizend publiek in de voormalige DDR — begrip voor de stakers. Er werd volgens *Neues Deutschland* van 27 november met „gelatenheid en soms met sympathie” gereageerd. Anders dan de minister-president van de (nieuwe) deelstaat Brandenburg noemde zijn minister van Arbeid, mevrouw Regine Hildebrandt, de staking „noodzakelijk”.

De snelle uitbreiding van het conflict heeft tot een snelle hervatting van de een week eerder afgebroken onderhandelingen tussen de Reichsbahn en de vakbond GdED geleid. Op woensdag 28 november werd er weer gepraat en op dezelfde datum werd toen ook het

treinverkeer, zij het zeer gedeeltelijk, hervat. Het gesprek duurde zeven uur. Wat er tot stand kwam en wat door beide partijen ondertekend werd, was een kompromis, waarbij hete hangijzers als zodanig bleven bestaan en de beslissing over de belangrijkste geschilpunten werd uitgesteld. Vóór 30 juni a.s. zullen er geen gedwongen ontslagen vallen, in deze maand januari wordt opnieuw onderhandeld over sociale regelingen en die onderhandelingen moeten vóór 31 maart resultaat opleveren. De GdED rekt erop dat de inkrimping van personeel (68.000 in vijf jaar tijd) voor de helft zal kunnen worden verwezenlijkt zonder gedwongen ontslagen, maar door het vertrek van de pensioengerechtigden. Verder *hoopt* de bond dat „vrijwillig uittreden” tot een oplossing zal kunnen bijdragen. Omtrent de lonen zal verder worden onderhandeld (Bericht in de *Frankfurter Allgemeine Zeitung* van 30 november).

Van een *echte* garantie dat er in de toekomst geen gedwongen ontslagen zullen vallen was geen sprake. Evenmin kwam er een loonsverhoging tot stand zoals er was geëist. Er was wel sprake van een zoethoudertje: iedereen zal een vakantietoeslag van 300 Mark krijgen, de kerstgratifikatie wordt 75 pct. van het maandloon en voor ieder kind wordt met ingang van dit jaar '91 door de Reichsbahn een sociale premie van 50 Mark uitgekeerd. Al naar de leeftijd krijgen zij die afwisselend dag- en nachtarbeid verrichten meer verlofdagen en tenslotte wordt met ingang van 1 april de 40-urige werkweek ingevoerd.

De korrespondent van *De Volkskrant* in Bonn schreef op 30 november met eerbied voor de realiteit, dat GdED-voorzitter Rudi Schäfer niet erg succesvol was geweest. Maar Schäfer zelf verklaarde, als echte vakbondsman die zijn achterban moet sussen, dat „met de staking grotendeels was bereikt wat ermee werd beoogd” en Reichsbahndirekteur Klemm noemde het kompromis „een stap voorwaarts”. Zouden de stakers het geloofd hebben? Of zou de vreugde waarmee verkeersminister Zimmerman het kompromis begroette hun de bevestiging hebben gebracht van wat ze al constateerden?

— o —

DRIE STAKERS LEGDEN FABRIEK PLAT

We hebben er al eens op gewezen, dat technische ontwikkelingen, die vaak het antwoord zijn op door het personeel afgedwongen verbeteringen, maar er altijd op gericht zijn de produktiekosten te verminderen en de winst veilig te stellen, de bedrijven veel en veel kwetsbaarder maken dan voorheen. En als we het woord „kwetsbaarder” gebruiken, dan bedoelen we daarmee, dat arbeiders die in beweging komen voor loonsverhoging of wat voor eisen dan ook, veel gemakkelijker dan voorheen de directie onder druk kunnen zetten, doordat er maar heel weinig voor nodig is om de produktie volledig tot stilstand te brengen.

In een moderne fabriek zijn de diverse afdelingen dermate op elkaar aangewezen, dat het uitvallen van één ervan meteen het uitvallen van alle overige tot gevolg heeft. Bij de Leyland-fabrieken in Groot-Brittannië is dat in de jaren '70 een paar maal het geval geweest. Bij andere Britse autofabrieken gebeurde het eerder al en ook in de Verenigde Staten is de kwetsbaarheid van moderne fabrieken een paar keer heel duidelijk aan het licht gekomen.

Het zijn tegenwoordig niet uitsluitend meer alleen de produktie-afdelingen die in sterke mate van elkaar afhankelijk zijn. De automatisering van de kantoren, de invoering

van computers en elektronica bij voorraadadministratie, interne communicatie en wat er verder bij boekhouding en bedrijfsvoering ook te pas komt, heeft tot gevolg gehad, dat de kwetsbaarheid van bedrijven tegen het einde van de jaren '80 groter is geworden dan ooit tevoren.

Bijzonder duidelijk is dat begin december van het afgelopen jaar wel bewezen door de aktie van zegge en schrijve d r i e werknemers van het Belgische staalconcern Cockerill-Sambre. Het waren drie *systeembeheerders* van de computerafdeling, die hun tijdelijk arbeidskontraakt weliswaar verlengd zagen tot maart van dit jaar, maar die geen duidelijk antwoord kregen toen zij vroegen of het kontraakt daarna opnieuw zou worden verlengd en daarop in staking gingen. Enkele tientallen kollega's van het centrale rekencentrum volgden hun voorbeeld.

De computerafdeling van Cockerill is voor de staalgigant wat de hersens zijn voor het menselijk lichaam. Uitschakeling ervan is katastrofaal. Alle fabrieken in Luik en Charleroi, en de hoogovens, walserijen en verzinkerijen op diverse plaatsen in Wallonië werden stilgelegd. Doordat de computerafdeling zorgt voor de coördinatie tussen al de betrokken fabrieken en ook het transport regelt werd, zoals de direktie in een persbericht verklaarde, „alles geblokkeerd”. Het gevolg was, dat er van de 13.000 arbeiders van de onderneming niemand aan de slag kon. Het aldus (buiten eigen toedoen) werkloos geworden personeel werd doorbetaald (al zouden de stakingsdagen worden afgetrokken van de vakantie en de atv-dagen).

De berichten over deze aktie bij Cockerill zijn schaars geweest. We weten, dat er geen snel einde werd verwacht en dat de vakbonden er bij betrokken waren, althans voor een gesprek met de direktie werden uitgenodigd. Wat van de aktie of van dat gesprek het resultaat is geweest is ons op het moment dat we deze regels schrijven onbekend. Niettemin valt de betekenis van de aktie niet te ontkennen. Het is namelijk niet alleen de kwetsbaarheid van dergelijke, sterk van moderne technologie afhankelijke, bedrijven die in het oog springt, er komt ook nog wat anders kijken.

In het recente verleden is het elders al meer dan eens zo geweest, dat de doorbetaling van arbeiders die niet z e l f in staking waren gegaan, bij akties die niet door bonden werden gesteund, het antwoord vormde op de vraag: hoe zal het gaan met de financiële steun? Voorheen was het steeds zo, dat ten behoeve van de gezinnen van enkele honderden of duizenden „wilde” stakers een kollekte moest worden gehouden doordat de bonden geen stakingsgeld uitkeerden en op sociale diensten geen beroep kon worden gedaan. De duur van de aktie hing dan direkt af van de opbrengst van zo'n inzameling. Naarmate de techniek verderingen maakt zal dat in mindere mate het geval zijn. Of de direktie betaald aan het onvrijwillig werkloos geworden deel van het personeel het loon door óf de sociale dienst zal wel over de brug moeten komen.

Wat blijkt eens te meer? De kapitalistische ontwikkeling, dat wil in dit geval zeggen: de techniek die van ondernemerszijde het antwoord vormt op de klassesrijd, scheidt tegelijkertijd eens basis waarop klassesrijd kan worden gevoerd!

AAN DE FLUWELN „REVOLUTIE” HEBBEN VELEN EEN KATER OVERGEHOUDEN

We verklappen bepaald geen geheim, wanneer we vaststellen, dat de geestdrift, die ruim een jaar geleden door de gebeurtenissen in de voormalige DDR werd gewekt, daarginds aanzienlijk is verflauwd. Het lijkt zelfs in het geheel niet overdreven te beweren, dat er weinig of niets van over is gebleven. Al helemaal niet in dat gedeelte van het inmiddels verenigde Duitsland, dat nog maar kort geleden aan gene zijde van de gehate Muur lag. De roes is voorbij. In de nacht van 2 op 3 oktober j.l. — de nacht waarin de DDR op-hield te bestaan en de „Wiedervereinigung” een feit werd — zaten Oost- en WestBerlijnse jongeren bij elkaar op de plaats waar de Muur gestaan had en lieten flessen met rode wijn van hand tot hand gaan. Dat hadden zij een jaar eerder niet voor mogelijk gehouden. Wat zij — en met hen ook vele ouderen — er aan hebben overgehouden is een kater die nog altijd voortduurt. Dat hielden zij niet voor mogelijk daar op de plaats van de verdwenen Muur in die bewuste nacht.

Wie de afgelopen maanden in Oostduitse steden zijn oor te luisteren legde kon uit de mond van enkelen horen, dat „men die Muur maar weer moest opbouwen en als het even kon nog hoger dan tevoren.” Wie een vluchtige blik wierp in de periodieken van de zoge-naamde linkerzijde (die in oost én in west), moest constateren, dat daar geen onderwerp zó dikwijls werd aangesneden als „de crisis van links”. Onbehagen en verwarring heeft zich van de geesten meester gemaakt. Hoop en verwachting hebben plaats gemaakt voor teleurstelling en pessimisme.

Vraagt men hoe alles zo grondig veranderen kon, dan lijkt ons het antwoord allesbe-halve moeilijk. De kater heeft zich hierom van de Oostduitse samenleving meester ge-maakt, omdat datgene wat men met verbijsterende oppervlakkigheid een „fluwelen revo-lutie” heeft genoemd geen revolutie is geweest.

Destijds, dat wil zeggen in die weken dat de ene ingrijpende gebeurtenis op de andere volgde, hebben wij betoogd, dat hoe ingrijpend die gebeurtenissen ook mochten zijn, geen enkele daarvan aanleiding vormde om van een m a a t s c h a p p e l i j k e omwen-teling te spreken. De tot dan toe in Oost-Duitsland bestaande vorm van de kapitalistische produktiewijze heeft plaats gemaakt voor een andere vorm van d e z e l f d e produktie-wijze. Wat er zich voltrok was een p o l i t i e k e verandering, die hoe grondig ook, wel iedereen moest teleurstellen, die op iets anders had gehoopt of iets anders had verwacht dan wat sommigen daarginds met veel bitter sarcasme en een duidelijke verwijzing naar het verleden „Der Anschluss” hebben genoemd dan wel gekarakteriseerd hebben als de komst van „Das vierde Reich”.

Van anderen, die alleen maar heel erg teleurgesteld zijn, heeft men nog niet zo lang gelden één kunnen zien in een Duits tv-program. Het was een vrouw in Leipzig, de stad waar het zagezegd allemaal begonnen is, de stad waar weken achtereen tegen het regiem van Honnecker werd gedemonstreerd, waar men met de kreet „Wij zijn het volk” ten getale van zo'n half miljoen de straat op ging. Zij maakte tegenover de Westduitse tv-verslaggevers van haar hart geen moordkuil. Ze verklaarde ronduit dat zij althans en ook anderen er niet op uit waren geweest om het kapitalisme van de Bondsrepubliek en Hel-mut Kohl als kanselier binnen te halen.

Een dik jaar geleden hebben wij opgemerkt, dat oktober 1989 en de november- en decemberweken die erop volgden in de verste verte niet konden worden vergeleken met het veel geringer aantal dagen dat volgde op de 17e juni 1953. De demonstraties in het

najaar van 1989 waren niet het grootste en belangrijkste verzet dat ooit tegen het in de DDR heersende regiem heeft plaats gevonden, zoals er op een gegeven moment is beweerd. De arbeidersopstand van die 17e juni, die in Berlijn begon, breidde zich binnen 24 uur uit over het gehele Oostduitse territorium en vond navolging in alle grote en kleine steden van ook maar enige betekenis. Zowel langs de Oostzeekust als in de Oostduitse industriegebieden kwamen de arbeiders in beweging. De opstand van toen had een duidelijk en uitgesproken klassekarakter en juist dat maakte dat hij een veel grotere betekenis had dan de „fuwelen” regiemwisseling van '89.

De vraag die in juni 1953 in Oost-Duitsland werd gesteld, was die, of de arbeidersklasse werkelijk de macht in handen zou nemen of dat er een partijdiktatuur zou blijven bestaan, die zich ten onrechte als proletarisch en socialistisch manifesteert. Dat is in de herfst van '89 niet aan de orde geweest. Niet de arbeidersklasse demonstreerde, maar — inderdaad — „het volk”, dat wil zeggen een bonte menigte van burgers van zeer uiteenlopende sociale samenstelling. Het gevolg was, dat er geen duidelijk maatschappelijk stempel op de ontwikkeling werd gezet. Waar het in 1989 om ging, dat was om bolsjewistische diktatuur of burgerlijke democratie, met het accent op burgerlijke.

Hiermee wil niet gezegd zijn, dat er door de hoofden van tal van Oost Duitsers geen andere mogelijkheden zouden hebben gespeeld. Het kan niet worden betwist, dat er door hen bij wie dat het geval was, gehoopt werd op een „lente” als die van het jaar 1968 in Praag. We willen hier buiten beschouwing laten, dat ook de zogenaamde Praagse lente niet als een sociale revolutie kan worden aangemerkt. Waar het om gaat is, wat de betrokkenen zich voorstellen wanneer zij van een dergelijke, aanvankelijk gekoesterde hoop spreken.

In 1953 verklaarden de in opstand gekomen Oostduitse arbeiders, dat zij „niet Adenauer, doch Ollenaauer” wensten, omdat zij geheel ten onrechte de sociaaldemokraat Ollenaauer voor iemand hielden, zie voor het socialisme streed. Met hen, die op een „Praagse lente” hoopten is er iets dergelijks aan de hand. Zij waren het slachtoffer van een soortgelijk misverstand. Maar in beide gevallen werd (op verkeerde manier) tot uitdrukking gebracht, dat men in geen geval de Westeuropese vorm van kapitalisme wenste.

Doch naast deze overeenkomst is er een groot verschil tussen toen en nu. Toen, in juni '53, oefenden de arbeiders ten tijde van hun opstand de macht uit. Zij handelden, zij vormden — evenals drie jaar later in Hongarije — arbeidersraden als nieuwe gezagsorganen. Zij, die arbeiders, leverden strijd. En juist die strijd ontbrak in de herfst van '89 en in de maanden die er op volgden.

Er waren in 1989 groepen in de DDR, die vaststelden, dat het regiem van de SED niets met socialisme van doen had en dat er nu eindelijk socialisme moest komen. Maar het socialisme wordt niet door groepen gemaakt en het zijn geen groepen die de arbeidersmacht veroveren kunnen. Dat kunnen alleen de arbeiders zelf met het scheppen van organen, die met burgerlijke of organisatievormen (zoals de partijen en ook de groepen) niets gemeen hebben.

Vanzelfsprekend: de val van Honnecker eerst, van Krenz en anderen met de nodige boter op hun hoofd vervolgens, is niet het werk van groepen geweest. Hun val werd zeker veroorzaakt door de druk van de massa. Maar indien het handelen van die massa niet bepaald wordt door belangen die uitgesproken en zeer duidelijk in strijd zijn met de belangen van een burgerlijke, als heersende klasse fungerende, maatschappelijke bovenlaag, voltrekken alle veranderingen die van haar optreden het gevolg zijn, zich binnen het kader van de op de kapitalistische voortbrengingswijze gebaseerde samenleving. Zo is het in Oost-Duitsland gegaan.

De politieke omwenteling die er geweest is heeft als iedere politieke omwenteling slechts kort geduurd. Van de extase die zij veroorzaakte is niets meer over. De grauwe werkelijkheid grijnst de mensen aan. Het vuur is opgebrand, slechts as is over. Wat daaronder smeult is de onverbrekkelijk met de burgerlijke samenleving verbonden klassenstrijd. De eerste uiting ervan is er inmiddels geweest. Ze is elders in deze aflevering van *Daad en Gedachte* besproken.

— o —

EEN SCHAAP IN WOLFSVACHT

Een kleine eeuw geleden schreef Eduard Bernstein: „Wat zij is, dat moet zij durven schijnen.” Die „zij”, dat was de sociaaldemokratie, die er naar zijn mening op uit was iets anders te schijnen dan zij in werkelijkheid was. De geciteerde woorden vormden de laatste zin van zijn geruchtmakens boek ¹⁾, waarin hij pleitte voor zijns inziens noodzakelijke wijzigingen van haar theoretische grondslag. De inkt van dat boek was nog maar goed en wel droog of van alle kanten werden zijn voorstellen afgewezen en zijn uiteenzettingen bekritiseerd. Met haar theoretische grondslag — bedoeld werd de maatschappelijke analyse van Marx — is niets mis, zo werd er betoogd. Men vergat, of zag over het hoofd, dat diens theorie slechts in s c h i j n de theoretische grondslag van de sociaaldemokratie vormde. Men had er (nog) geen oog voor, dat de sociaaldemokratie iets heel anders was dan dat waarvoor zij zichzelf hield en in elk geval héél iets anders dan zij beweerde.

Sindsdien is de s c h i j n verbleekt. Tengevolge van de maatschappelijke ontwikkeling is de sociaaldemokratie, overal waar zij een bepaalde politieke rol speelde, onbarmhartig het masker afgerukt. De Nederlandse sociaaldemokratie, om ons hier tot deze te beperken, gaf al voor de tweede wereldoorlog toe, dat zij eigenlijk op het kompas van Bernstein voer. Na de tweede wereldoorlog schrapte de PvdA, die haar legitieme erfgename was, alles uit haar program wat ook maar enige twijfel zou kunnen wekken aan haar onschuldige en braaf-burgerlijke natuur.

In de samenleving echter hebben zowel misverstanden als tradities een taai leven. Men zong lang geleden weliswaar „sterft oude vormen en gedachten”, maar in de praktijk was het veelal zo, dat zelfs aan vormen die in het geheel niet bij een bepaalde inhoud pasten een bijzonder lang leven was beschoren. Niettemin, op de duur waren zij tegen de keiharde werkelijkheid niet bestand. Dientengevolge verdween — zij het stuk na stuk — alles wat men de sociaaldemokratische „franje” zou kunnen noemen. Strijdliederen werden niet meer gezongen en klonken niet meer door de aether; het landelijke dagblad van de partij werd een kleine lokale krant in de regio Rotterdam; de „rode burcht” aan het Amsterdamse Hekelveld werd gesloopt; van de AJC rest niet meer dan de snel vervagende herinnering; de VARA onderscheidt zich niet of nauwelijks van andere zendgemachtigden en plannen om enkele niet-commerciële zendgemachtigden samen te voegen worden inmiddels ontwikkeld.

Dit alles neemt niet weg, dat de PvdA zich even hardnekkig en evenmin terecht als haar voorgangster (de SDAP) tot op heden „socialistisch” is blijven noemen en zich bediende van een symbool dat daaraan uitdrukking moest geven. Het was, en dat kon ook niet anders, wel een ander symbool dan in het verleden werd gebruikt, maar het diende

1) E. Bernstein: „De voorwaarden van het socialisme en de taak van de sociaaldemokratie”, Stuttgart 1899.

een overeenkomstig doel en het was hetzelfde symbool dat elders door de erfgenamen van de sociaaldemocratie gebruikt werd, te weten: de bekende vuist met de roos.

De maatschappelijke ontwikkeling is echter onverbiddelijk. De aldaar werkzame sociaaldemokratische partijen, die in het moderne kapitalisme na de b u r g e r l i j k e emancipatie van de arbeidersklasse al lang geen vuist meer kunnen maken, hebben de vuist inmiddels uit hun symbool verwijderd. Ze hielden alleen maar een bescheiden roosje over. De PvdA gaat het nu nog wat radikaler aanpakken. Niet slechts de vuist, maar ook het roosje gaat verdwijnen met ingang van 1 februari dit jaar. Dat met het oog op de Statenverkiezingen die dan voor de deur staan.

In een toelichting op het besluit heeft partijvoorlichter A. Sliedrecht de PvdA een „eigentijdse, springlevende partij” genoemd. Eigentijds is ze in ieder geval en dat houdt in, dat de symbolen bij die tijd moeten worden aangepast. Een breuk met het verleden? Niks hoor, zegt Sliedrecht, „de nieuwe stijl haakt in op de tradities van de PvdA”. Aangezien die tradities persé n i e t socialistisch waren, kan tegen die bewering van de heer Sliedrecht eigenlijk niets worden ingebracht.

De partijvoorlichter blijkt er zich van bewust te zijn, dat het afschaffen van het tot dusver gebruikte symbool bij een bepaald deel van de partij-aanhang slecht zal vallen. Het is dat deel — ook wel de „oude garde” genoemd — dat nog steeds is blijven geloven in de schijn, die ooit, zo'n kleine eeuw geleden al, de s c h i j n werd genoemd. Het is een steeds kleiner wordend, want uitstervend deel uiteraard, maar de partij wil er wel eningszins rekening mee houden. „Voor het betreurde symbool krijgt het ter compensatie meer rood op de affiches en op het briefpapier terug”, heeft de heer Sliedrecht verklaard. Nu is „mooi rood nooit lelijk”, zoals ooit verkondigd werd door Jan Nagel toen hij zich nog als een aanhanger van „Nieuw Links” beschouwde. Maar zal die al zo vaak misbruikte kleur de mogelijke onvrede kunnen wegnemen?

Er is een bekende fabel van de Fransman La Fontaine, die handelt over schapen, die zich laten misleiden door een wolf die zich met een schaapsvacht heeft getooid. De „oude garde” waarvan hier sprake is, heeft zich altijd laten bedotten door een partij, die gekarakteriseerd kan worden als een schaap dat zich in een wolfsvel heeft gestoken. Hoe lang zal dat nog het geval zijn?

— o —

NOG ALTIJD HEERST WANBEGRIJP OMTRENT RIJKDOM EN ARMOEDE

Nog altijd heerst er het grootst mogelijke wanbegrip omtrent maatschappelijke verschijnselen als rijkdom en armoede. De oorzaak hiervan is ongetwijfeld deze, dat zij die de pen voeren over dit soort kwesties, dan wel er in politieke redevoeringen aandacht aan besteden, doorgaans behoren tot de heersende klasse of tot de intellectuele vertegenwoordigers hiervan. En zomin als deze ooit in de p r a k t i j k ondervonden hebben wat armoede werkelijk betekent, zomin kunnen zij overweg met enige daarop betrekking hebbende t h e o r i e . Gevolg: wanneer zij zich (onverhoopt) genoodzaakt zien zich bezig te houden met het b e g r i p van iets waarvoor zij gewoonlijk de ogen sluiten, hoort men beweringen, waarmee de plank bijzonder ver wordt misgeslagen.

Toen mevrouw Margaret Thatcher in het Britse Lagerhuis voor de laatste maal als

eerste minister het door haar gevoerde beleid verdedigde, stond er van de banken der oppositie een parlementslid op, dat er op wees dat onder haar regering de kloof tussen arm en rijk groter was geworden. „De geachte afgevaardigde”, antwoordde de „ijzeren dame”. „schijnt niet te weten waarover hij praat. In de afgelopen elf jaar zijn de arbeidslonen gestegen.” De „geachte afgevaardigde” protesteerde niet. Er was ook niemand anders die dat deed om er op te wijzen, dat het mrs. Thatcher was die óf een demagogisch trucje had gebruikt óf zelf van toeten noch blazen wist.

Het stijgen van de lonen zegt n i e t s over de kloof tussen arm en rijk. Als de rijkdom meer blijkt te zijn toegenomen dan de loonstijging is de kloof wel degelijk groter geworden. Sterker nog: in dat geval is niettegenstaande de loonstijging de armoede toegenomen. Want de armoede wordt a a n d e r i j k d o m gemeten. Dat wist meer dan een eeuw geleden de Nederlandse historicus *De Bosch Kemper* reeds toen hij in zijn studie *Geschiedkundig onderzoek naar de armoede in ons vaderland* schreef:

„De uitdrukking arm (of) behoeftig . . . hebben geen positieve betekenis, maar staan tegenover het woord rijk . . . (Als) het volk het dagelijks brood heeft zonder dat enig lid der samenleving de meer edele genoegens der beschaving smaakt (zijn) er rijken noch armen.”

Armoede heerst slechts daar waar er rijkdom is en de armoede is des te groter naarmate de rijkdom groter is in verhouding tot de armoede.

— o —

VERANTWOORDING LEZERSBIJDRAGEN 1990

N.V. te U. fl 107,-; B. v. B. te M. fl 70,-; A. v.d. H. te W. fl 70,-; J.M. te L. fl 100,-; C.B. sr. te A. fl 150,-; W.S. te V. fl 100,-; W. v. D. te G. fl 60,-; A. v.d. M. te U. fl 100,-; J.V. te H. fl 50,-; A.B. te H. fl 100,-; K.P. te D. fl 108,33; J. v.d. V. te L. fl 75,-; A. v.d. M. te O. fl 65,-; D. v.d. M. te L. fl 40,-; G.K. te U. fl 50,-; H.D. te B. fl 50,-; C.B. jr. te A. fl 75,-; P.N. te U. fl 75,- G.A. de P. te B. fl 180,-; A.Z. te H. fl 250,-; G. v.d. M. te A. fl 50,-; G.A. te A. fl 15,-; N.S. te F. fl 60,- H. d. P. te D. fl 50,-; R.S. te U. fl 50,-; H. v. D. te U. fl 56,16; J. d. L. te G. fl 25,-; M.V. te D. fl 25,-; A. v.d. H. te A. fl 75,-; W.M. te D. fl 80,-; A.G. te A. fl 30,-; Verk. E. Th. te N. fl 4,-; A.G. te A. fl 50,-; A.D. te B. fl 25,-; J.H.E. v.d. V. te L. fl 75,-; J.C. te A. fl 400,-.

Bij elkaar is dit fl 2945,49. Een resultaat waarover we niet mogen klagen.

Een aantal lezers zal tevergeefs zijn initialen in bovenstaand overzicht zoeken: zij hebben in 1990 geen bijdrage betaald voor ons blad. Indien zij van mening zijn dat de mededeling in „Daad en Gedachte”, dat het blad uit vrijwillige bijdragen bekostigd wordt, betekent dat niks bijdragen óók een bijdrage is, dan vergissen ze zich. Deze lezers zullen in het februarinummer een brief aantreffen met de mededeling dat indien zij niet uiterlijk 1 maart een bijdrage gestort hebben, zij „Daad en Gedachte” niet meer zullen ontvangen.

Zit iemand krap bij kas en kan niets missen, dan zullen we graag ons blad blijven sturen. Maar men moet het ons dan wel laten weten.

Een aantal lezers heeft zijn bijdrage voor 1991 al in 1990 betaald. Om de boekhouding niet ingewikkeld te maken hebben we dat geboekt als een bijdrage voor dat jaar en niet voor 1990. Er wordt echter wel degelijk aangetekend, dat u voor 1991 hebt betaald.